

Бут О.В.

к.мист., доцент кафедри журналістики

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна

e-mail: ButO@krok.edu.ua

ORCID 0000-0003-2402-9433

Нові можливості і особливості міжнародної співпраці в сфері культури

За роки війни різко зросла кількісна присутність українців за кордоном в офіційному статусі біженця та активна легалізація осіб, що перебували там раніше (отримання подвійного громадянства, наприклад, в Польщі). Але процес збільшив сегмент не так званої «діаспори» - осіб, що усвідомлено переселились і відповідно асимілювали в іншій країні за кар'єрними або сімейними обставинами, а осіб, що живуть «на кілька країн» і усвідомлено вважають своєю «домівкою» Україну. Саме ці особи є активними волонтерами, організаторами, ініціаторами тощо багатьох проєктів в сфері культури за кордоном та за грантовими програмами.

Першою важливою і суттєвою особливістю ситуації є якість творчих осіб, що нині опинились за кордоном. Дзеркальною їй другою особливістю є розширення можливостей в секторі культури в Україні і відповідно, досить активний зв'язок і курсування осіб, що постійно проживають в Україні, але курсують з волонтерськими місіями у безвізовому режимі за кордон. Третьою особливістю є поживлення і величезний ріст кількості можливостей за кордоном від організацій, що надають не військову допомогу Україні. І безперечно, головним цільовим сегментом таких грантів є культурна діяльність, дипломатія, цифровізація. Що цікаво, ефективність цієї співпраці вже увійшла в спіральну циклічність. Наприклад, згадана цифровізація і прямий доказ використання українських розробок в ЄС є швидка адаптація української «Дії» в польській версії «MObywatel» (diia.pl).

У секторі культури маємо два потужних напрямки розвитку, спрямованих на інтеграцію і співпрацю. Ініціаторами **інтеграції** як правило виступають носії культури країни. Наприклад, автор тез була співавтором і виконавцем спектаклю «Грай, жучку, грай» познанського театру для дітей «Мозаїка» (зіграно близько 80 сеансів). Його основу склали подібні польські і українські весняні ігри для дітей, вплетені в історію про цимбали, що також є інструментом, активно присутнім в музиці обох народів. Спектакль відбувався польською мовою, інтерактивні частини

українських ігор також були перекладені польською. Українська мова звучала в піснях та українські мелодії створили колорит і атмосферу твору. Тобто ініціатором і виконавцями проекту, окрім автора тез, були особи іншої національності без жодних генних симпатій, підтримки діаспори, державних установ тощо, лише на хвилі зацікавленості Україною, питанням української ідентичності, пошуком спільного в культурному доробку європейських народів і навіть фінансового зиску на тлі цієї цікавості. Цей приклад приведено як одну з рефлексій потужного сплеску подібних інтеграційних проектів і навіть спонтанних хвиль рефлексій, як на авторське виконання А. Хливнюком стрілецької пісні «Ой у лузі червона калина».

У напрямку **співпраці** сформувалася досить розгалужена картина. По перше, нарешті на повну запрацювали установи, що спеціалізуються саме на міжнародній діяльності. Наприклад, Український Інститут, заснований у 2017 році Кабінетом Міністрів, належить до сфери управління МЗС України, має представництва в Німеччині, Франції та Нідерландах, але давно не обмежується цими країнами. Установа поєднує як профільні державні функції культурної дипломатії, так і не державної організації культурного менеджменту, а також відіграє роль завершального етапу проектів інших установ (Довженко-центру, Державного агенства України з питань кіно, Гете-інституту, Британської ради тощо). Відповідно має широку градацію від загальних циклічних проектів : створення українських аудіогідів в музеях світу «Audible to U» , проведення програм «Рік(місяць) української культури» в певній країні – до комунікаційних проектів, що напряду пов'язані з війною і відіграють відповідні функції, зокрема : «Листівки з України», «Assigned Culture» (проти дія російським дезінформаційним наративам), Ukraine in 2 Minutes (спростування стереотипів про Україну), «Рідний Крим» тощо.

Другий важливий напрямок проектів – це власне представлення українських продуктів на європейському ринку, як «proMOTION: програма системної підтримки міжнародної промоції українського кіно», де за останні роки суттєво розширилась географія. Тобто не лише традиційне представлення українських делегацій на канському і берлінському кінофестивалях, а й наприклад в Сан-Себастьяні, Сараєво, Торонто тощо. Пожвавилось представлення та відзначення музичних проектів у форматі шоукейсу, як «Сторіччя Щедрика в Нью-Йорку», «Наш спів для Бабиного Яру», програм популяризації від класики Д.Бортнянського, автентичної і барокової

музики - до джазу. Навіть у певних гендерних варіаціях, як «Міжнародний жіночий фестиваль джазу у Стокгольмі». Окремо відповідно потрібно зазначити поживлення участі у саме жіночих проєктах.

Прикладом організації, яка працює виключно в Європі є «Дім Європи» (House of Europe), що з'явилася в 2019 році як платформа надання можливості співпраці українцям. Першочергово розвивались програми таборів європейської молоді, культурного обміну студентами між університетами, створення культурних хабів, знову ж під егідою того ж Гете-Інституту. Але поступово розвивається транснаціональна спрямованість і відповідно гнучкість проєктів: чим більше залучено країн – тим більший бюджет, але менший відсоток відшкодування. Наприклад, програма грантів 2025 року «Зв'язки через культуру» (Connections Through Culture) сприяє налагодженню нових партнерств між Великою Британією та країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону й Європи, зокрема Україною. Показовою є спрямованість проєктів не за тематикою, а світоглядністю: вимога «свіжих ідей», «проєктів, що дружать з цифрою», обов'язкова фіксація та трансляція в онлайн форматах, особлива увага, приділена інклюзивності. Наприклад, програма Британської ради «UK→Ukraine: Culture Sync» (реєстрація до кінця 2025, реалізація до 2027 року) підтримує короткотермінові мистецькі проєкти, що «відповідають актуальному українському контексту». Нові тенденції – забезпечення гонорарів для спікерів і експертів, поза виробничими витратами купівлю ліцензій і прав, витрати на маркетинг і просування, послуги перекладу, моніторингу та зовнішнього оцінювання проєкту, часткове покриття специфічних придбань, як «технічне обладнання для забезпечення реалізації програми під час нестачі електроенергії, наприклад електрогенератори – до 25%; покращення умов укриття – до 25%; придбання засобів безпеки (аптечки, вогнегасники) – до 15%.» (з сайту платформи), в той час як купівля звичайного обладнання - ноутбуки, принтери тощо – традиційно не може покриватись коштами грантів. Також обмеження дії проєктів: митцям не передбачено виїздити до «червоних» зон, перевірка біографічних даних учасників тощо. Особливістю і характерною рисою цієї організації є робоча мова проєктів – англійська. Зазначимо, що в 2022 році багато європейських проєктів були пропозицією підтримки українських митців. Наприклад, автор тез реалізувала власний проєкт в рамках польської програми «WspieraMY Ukrainę» від Народного

Інституту музики і танцю в Варшаві українською мовою через серію майстеркласів, виступу на конференції і в фестивальних програмах. Вже наступного 2023 року реалізація мала відбуватись мовою країни (польською) незалежно від тематики. У пропозиції шоукейсів цього року володіння англійською є умовою участі спікера.

Міжнародна співпраця в сфері культури отримала унікальну ситуацію внаслідок інформаційного буму, концентрованого зосередження активних митців нової генерації за кордоном, поживлення волонтерського руху, виділення значних коштів від ЄС на некомерційну діяльність. Відповідно, це стало причиною сплеску інтеграційних проєктів про Україну, розвитку і більш потужної роботи профільних установ, як Український Інститут, активізацію платформ за кордоном, як «Європейський дім», через які реалізувались виділені на відновлення України кошти, поживлення діяльності дипломатичних установ, як Британська рада у функціях фінансування короткострокових проєктів тощо.

Список використаних джерел:

1. Вистава познанського театру для дітей «Грай, жучку, грай» URL: <https://mozaikadzieciom.pl/portfolio/graj-zuczku-graj-hraj-zuczy-hraj> (дата звернення: 28.11.2025)
2. Грантова програма Британської ради для культурних організацій з України «UK→Ukraine: Culture Sync». URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/programmes/arts/culture-sync> (дата звернення: 28.11.2025)
3. Дім Європи : веб-сайт. URL: <https://houseofeurope.org.ua> (дата звернення: 28.11.2025)
4. Український інститут : веб-сайт. URL: <https://ui.org.ua> (дата звернення: 28.11.2025)